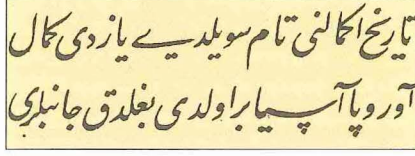

di'den meşketti. I. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda Galata Mevlevihanesi neyzenbaşısı Mehmed Emin Efendi (Yazıcı), Yenikapı Mevlevihanesi'nde Hâfız Ahmed Efendi (İrsoy) ve Rauf Yektâ Bey gibi müşikişinaslarla tanıştı. Onlardan Mevlevî âyinleri ve dinî eserler meşketti. Altı yıl Galata Mevlevihanesi'nde âyinhanlık ve cuma imamlığı yaptı. Hamparsum notasını öğrendi. Müsikide en çok faydalandığını belirttiği hocası Rauf Yektâ Bey'in ölümüne kadar (1935) on altı yıl talebesi oldu. Bu arada Ömer Bey'den tanbur öğrenmeye başladı. Bu konuda Refik Fersan ve Kadı Fuad Efendi'den ayrıca istifade etti. Müsikide faydalandığı kişiler arasında Subhi Ezgi, Ahmet Avni Konuk ve H. Sadeddin Arel bilhassa belirtilmelidir. Dinî ve dindışı sahalarda verdiği eserlerde klasik form ve motifleri ustaca kullanmıştır. Sanatkarların Batı'ya ve fanteziye rağbet ettikleri bir dönemde klasik tavrın canlı kalmasında ve genç nesillere intikalinde önemli rol oynamıştır. Başta Süleyman Çelebi'nin mevlidinin bestesi, nikriz Mevlevî âyini ve düğâh na't-ı Mevlânâ olmak üzere on bir dinî eseri mevcuttur. Bugün elimizde bulunan yegâne mevlid bestesi olması bakımından bu eser bilhassa önem taşımaktadır. Dindışı sahada ise otuz dört söz, dokuz saz eseri bestelediği bilinmektedir.

Özellikle ta'lik hattında şöhrete ulaşan Kemal Batanay'ın bu yazıdaki ilk hocası Bâb-ı Fetvâ'da Hasan Hüsnü Efendi'dir. Onun vefatından sonra Sultan Selim Camii müezzini hattat Mehmed Hulûsi Efendi'den ders göyerek 1918'de icâzet-nâmesini aldı. Sülûs, nesih ve rik'a yazılarını da Erkân-ı Harbiyye Matbaası baş hattatı Sofu Mehmed Efendi'den öğrendi. Bugün çeşitli müzelerde ve özel koleksiyonlarda ta'lik kıtaları, celî-ta'lik beyit, âyet ve hadis levhaları bulunmaktadır. Hammâmizâde İhsan Bey'in *Ömer Hayyâm Rubâileri* (İstanbul 1966) ve Yahya Kemal Beyatlı'nın *Hayyâm Rubâilerini Türkçe Söyleyiş* (İstanbul 1963) adlı eserlerinde tercüme edilen kıtaların

Farsça metinleri de ta'lik hattı ile Kemal Batanay tarafından yazılmıştır.

Kemal Batanay manzum tarih düşürmede de başarılı idi. Boğaz Köprüsü için hazırladığı manzum inşa kitabesinin tarih mısraı şöyledir: "Târîh-i ikmâlini tam söyledi yazdı Kemâl / Avrupa Asya bir oldu bağladık cânıpları" (1973).

Bestekârlığı ve hattatlığı yanında iyi bir tanburî ve hânende idi. İcralarında klasik tavra bağlılığı ile tanınmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 577-579; Mustafa Rona, *Elli Yıllık Türk Müsiki*, İstanbul 1970, s. 374-379; Muhiddin Serin, *Hat San'atımız*, İstanbul 1982, s. 85-87; a.m.f., "Hattat Kemâl Batanay", *KAM*, IX/3 (1980), s. 37-41; Mehmet Aksoy, "Kemâl Batanay", a.e., s. 43-50; Haydar Sanal, "Kaybettiğimiz Değerli San'at Adamı Hâfız Kemâl Batanay", *Kök Dergisi*, I/6, İstanbul 1981, s. 16; Hakkı Göktürk, "Batanay (Hâfız Kemal)", *İst. A*, IV, 2209-2210; Öztuna, *TMA*, I, 99-100.

MUHİTTİN SERİN

BATARYA İLE ATEŞ

Süleyman Nazif'in
(ö. 1927)

vatanî hislerini dile getiren
yazılarından meydana gelen eseri.

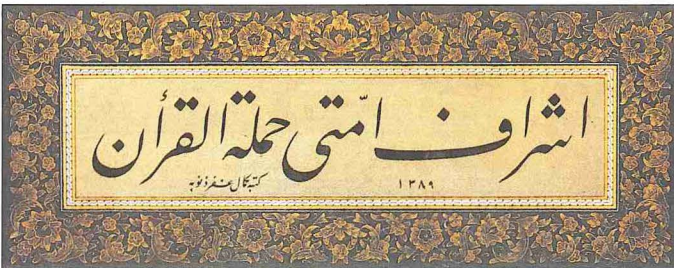
"İrkına, vatanına, tarihine ihanet etmiş olan efrâd ve akvâmın hiçbirini unutmama Türk oğlu! Unutmama ve affetme!" sözleriyle başlayan eser, bir şehid evlâdı olması dolayısıyla Cenab Şahabeddin'e takdim ve "evlâd-ı şühedâ"ya ithaf edilmiştir.

Süleyman Nazif bu yazılarında bilhassa zekâsının canlılığı, üslûbunun sağlamlığı ve coşkun vatanî duyguları ile dikkatleri çekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1877'den bu yana girdiği Plevne ve Kafkas cepheleleri harekâtı ile Rus,

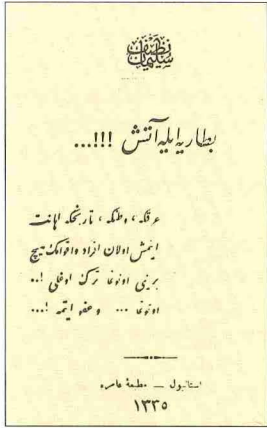
Girit, Balkan, Trablus ve Çanakkale savaşlarında din, vatan ve millet uğrunda canlarını feda eden şehidlerle gaziler ve akıl almaz fedakârlıklar gösteren yiğit vatan çocukları heyecanlı bir dille yüceltilmektedir. Kendisi de bir "imparatorluk çocuğu" olan Süleyman Nazif, özellikle "Rus Kimdir-Moskof Nedir?", "Batarya ile Ateş", "Girit", "Girit'in Tarihçe-i İğtişâşı", "Çimen Tepe", "Çanakkale'nin İstanbullu Şühedâsına", "İstanbul Bizim Ebedî Pâyitahtımız" adlarını taşıyan yazılarında, bütün bu savaşlar karşısında şahsının olduğu kadar bir neslin ve bir devrin ruh halini de sert, mustarip ve samimi bir dille ifade eder.

Batarya ile Ateş'te yer alan makaleler mahiyetleri itibarıyla fikir yazısı olmaktan çok bizzat şahit olunan bir olaydan, çarpıcı bir gazete haberinden, bir kitaptaki pasajdan hareket edilerek kaleme alınmıştır. Henüz I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği günlerde Türk milletinin duygu ve heyecanlarına tercüman olan bu makalelerde, yazarın dinî ve millî heyecanının ön planda geldiği hareketli ve etkileyici bir üslûp dikkati çeker. Bütün yazılarında olduğu gibi bunlarda da fikirlerinin altındaki his ve heyecanlarını gizleyemeyen Süleyman Nazif, Türk nesrinin en güzel örnekleri arasında yer alan ve üslûbunda zirveye çıktığı yazılarını bu kitabında toplamıştır.

Gördüğü büyük ilgi ile ardarda iki baskısı yapılan eserin ilk baskısında (İstanbul 1334) yirmi bir yazı yer alırken ikinci baskısında (İstanbul 1335/1917) kitap yeni ilâve edilen parçalarla zenginleşerek yazı sayısı otuz yediye yükselir. *Batarya ile Ateş*'te yer alan yazılar şekil bakımından makale, musâhabe, tenkit, mektup ve hitabet türlerinde olup pek çoğu kitabın adına uygun şekilde, "Umûmî Harb'in ilk senelerinde top gibi gürlemiş parçalar"dır. Şeyh Şâmil ve akrabası Dağistanlı Mehmed Fâzıl Paşa'dan başka yine millî, içtimâî bakışla Keçeci-zâde İzzet Molla ve Abdülhak Hâmid'i de birer yazı ile ele alan Süleyman Nazif, Hilâliahmer ve Harbiye Mektebi gibi müesseseleri de ayrıca konu etmiştir. Sonunda Sully Prudhomme'un "Repentir" (nedâmet) ile "Fleurs de Sang" (ezhâr-ı hûn) adlı iki şiiriyle bunların tercümelerinin de yer aldığı eser kısmen sadeleştirilerek yeni harflerle de yayımlanmıştır (Millî Hareket Yayınları, İstanbul 1969). Eserin, Süleyman Nazif'in "Tâ-

Kemal Batanay'ın celî-ta'lik bir levhası (Emin Barın hat koleksiyonu)

Batarya
ile Ateş'in
2. baskısının
kapağı

rihin Yılan Hikâyesi" (İstanbul 1341) adlı Hz. Osman'dan itibaren ortaya çıkan hilâfet meselelerindeki ihtilâfları ele alan küçük risâlesi de eklenerek ilk baskısından yapılan sadeleştirilmiş bir neşri daha vardır (haz. Sabahaddin Arıç, Tercüman-1001 Temel Eser, İstanbul 1978).

BİBLİYOGRAFYA :

İbrahim Alâettin [Gövsa], *Süleyman Nazif*, İstanbul 1933, s. 56-57; Şükrü Kurgan, *Süleyman Nazif, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, İstanbul 1955, s. 22-24; Şevket Beysanoğlu, *Doğumunun 100. Yılında Süleyman Nazif (Hayatı, San'atı, Eserlerinden Seçmeler)*, Ankara 1970; Süleyman Nazif, *Malta Geceleri, Firâk-ı Irak ve Galîçya* (haz. İhsan Erzi), İstanbul 1979, s. 11-32; Şuayb Karakaş, *Süleyman Nazif*, Ankara 1988, s. 214-216; TDEA, I, 347.

ABDULLAH UÇMAN

BATH

(bk. İMÂLE).

BATHÂ

(bk. EBTAH).

BATI ALMANYA

(bk. ALMANYA).

BATI SAHRÂ

Afrika'nın batısında
eski İspanyol Sahrâsı denilen bölge.

Fas'ın güney, Moritanya'nın kuzey sınırları arasında kalan ve Atlas Okyanusu'na kadar uzanan 266.000 km² yüzölçümünde, 195.000 nüfuslu (1989) bir bölgedir. En önemli şehri 1937'de İspanyollar tarafından kurulan el-Uyün'dür. Batı Sahrâ (es-Sahrâu'l-garbiyye) adı

coğrafi olmaktan çok siyasî bir terimdir. Bugünkü Moritanya ile birlikte Batı Sahrâ ve Batı Sûs'un tamamı müslümanların bölgeyi fethinden itibaren Sûsulaksâ (uzak Sûs) adıyla tanınmıştır. Bölge çok az yağmur aldığından burada oturan Berberî kabileleri asırlardır vahadan vahaya göç ederek yaşarlar. Bölgenin en büyük yer altı zenginliği, kuzeyde Sâkiyetülhamrâ'da bulunan fosfat yataklarıdır; balıklık da önemli bir gelir kaynağıdır.

Ukbe b. Nâfi' kumandasındaki ilk İslâm orduları Afrika'nın fethi sırasında Sâkiyetülhamrâ'ya kadar olan toprakları ele geçirmişler ve bu bölge daha sonra sırasıyla İdrisîler'in (789-926), Zîrîler'in (972-1148), Murâbitlar'ın (1061-1147) ve Muvahhidler'in (1130-1269) yönetiminde kalmıştır. Bu dönemlerde Sûsulaksâ'da yaşayan yerli halk, Berberîler ile Bahreyn civarından geldikleri bilinen Benî Ma'kıl ve Benî Hilâl gibi kabilelerden oluşuyordu. Berberîler çeşitli kabilelerin karışımından meydana geliyordu ve bunlar içinde en meşhur olanı Tevârik (Tuvâregler) kabilesi idi. Zenâga ve Zenâte de bölgede yaşayan diğer Berberî kabilelerinin önemlilerindendi. Benî Ma'kıl Fas'a göç ettikten sonra Benî Hilâl kabilesiyle karışarak Sahrâ'da yerleşmişlerdi. Ancak Merînîler zamanında Sûs ve Der'a civarında otururken sonraları Sâkiyetülhamrâ bölgesine göç ettiler.

XV. yüzyıldan itibaren Sâkiyetülhamrâ ile Senegal arasında bir tehdit unsuru olan İspanyol ve Portekizliler, XVI. yüzyıl-

da Fas'ta hüküm süren Sa'dîler tarafından geri püskürtüldüler. Sa'dîler Osmanlılar'ın yardımıyla 1578'de Vâdilmehâzin Savaşı sonunda bölgeyi ele geçirdiler ve Ahmed el-Mansûr devrinde (1578-1603) Tuvat ve Edrar'ı alarak Tinbüktü'ye ulaştılar (1591). XVII. yüzyılda, içinde Batı Sahrâ'nın da yer aldığı bölge Filâlîler'in idaresine geçti ve Fas'a bağlandı.

XIX. yüzyılın başlarında Fas ekonomik sebepler yüzünden Avrupa devletleriyle ilişki kurarak İspanya, İngiltere, Fransa, İsveç ve Norveç ile dostluk ve barış antlaşmaları imzaladı. Fransa ve İspanya'nın Batı Sahrâ'ya ilgi duymaları, burada bulunan Tuvat'ın Fransız coğrafyacılarının ilmî araştırmalarına konu teşkil etmesi üzerine başladı. Bölgenin maden bakımından zengin olduğunun ortaya çıkması sömürgeci fikirlerin doğmasına sebep oldu. Bunun üzerine Fas sultanları bölge halkını uyarıcı faaliyetlerde bulundular. I. Hasan Tuvat ahalisine gönderdiği 7 Ağustos 1884 tarihli mektubunda Fransızlar'ın asıl maksatlarına temas ederek dikkatli olmalarını, kendi temsilcilerini seçerek Tafilât valisine bağlanmalarını ve Fas yönetiminde yerlerini almalarını istedi. Bölgede yaşayan halk Senûsî ve Derkâvî tarikatlarına mensup olduğundan yabancı müdahalesine karşı hassas davranıyor ve Fas sultanına bağlılıklarını sürdürüyordu. Bu sebeple Fransızlar XIX. yüzyılın sonlarına kadar bölgeye nüfuz edemediler. Hatta 1845 antlaşmasıyla Fas'ın bölgeden çekildiğini iddia ederek buraya bir vali tayin etmek istedilerse de başarılı olamadılar. Daha sonraki mücadeleler sırasında Fransızlar Batı Sahrâ'nın önemli merkezlerinden Aynisâlih'i işgal ettiler (1900) ve direnenlerden ileri gelenleri öldürdüler. Aynı yıl Tuvat'ı da işgal eden Fransızlar Batı Sahrâ'yı idarî bakımdan üç bölgeye ayırarak Cezayir'deki Fransız generaline bağladılar. 1901 yılında Fas ve Fransa arasında yapılan protokole göre bölgede Fransız nüfuzu kabul edildi ve 1902'de imzalanan ikinci bir protokolle de bu durum pekiştirildi.

Fransızlar'ın Batı Sahrâ'ya el attıkları tarihlerde İspanyollar da aynı maksatlarla bölgeye geldiler. Ancak Faslı Sahrâlılar'ın mukavemeti karşısında varlık gösteremediler. Batı Sahrâlılar 1884, 1887 ve 1894 yıllarında Dahle, Sâkiyetülhamrâ, Vâdizzeheb ve İfni gibi yerlerdeki İspanyol merkezlerine saldırarak buraları

Batı Sahrâ

